

SSJ je bil ob izidu četrte knjige deležen precejšnje kritike slovaških jezikoslovcov in drugih predstavnikov slovaške kulturne javnosti. Pri tem mislim samo na stvarne kritične pripombe, ki zadevajo izrazito strokovno plat, kajti očitkov tudi v drugih smereh ni manjkalo. Vendar kljub nekaterim pomanjkljivostim lahko bralec že ob bežnem pregledu slovarja ugotovi njegovo veliko vrednost. To mu dajejo v glavnem jasne in kratke razlage, logična in pregledna razvrstitev pomenov in dovolj predstavno ponazorovalno gradivo, ki primerno dokumentira rabo. Morda je v njem le preveč citatov, ki za ponazoritev zlasti nevtralnih, neopaznih besed oziroma pomenov niso nujno potrebni. Slovar je dosegel tudi veliko mero preglednosti z ustreznim tiskom. Simpatično je tudi dejstvo, da glava v geslih ni preobremenjena s slovničnim aparatom. Z vsem tem so sestavljavci dosegli tudi veliko uporabnost slovarja, za katero težijo prav vsi, ki imajo opravka s podobnim delom. Slovar slovaškega jezika je veliko in pomembno delo, s katerim se je slovaški narod uvrstil med druge slovanske narode, ki so tovrstno dolžnost že izpolnili.

Naj mimogrede omenim še načrt prizadevnega slovarskega kolektiva v bližnji prihodnosti. Za svojo najnujnejšo nalogo ima pripravo priročnega slovarja slovaškega jezika, temu pa naj bi sledila priprava in izdaja večjega češko-slovaškega slovarja in slovarja sinonimov. Tudi veliki slovar, ki naj bi zajel in dokumentiral celotno besedno bogastvo slovaškega jezika, je v daljni perspektivi.

Joža Meze

NIKO GRAFENAUER: PEDENJPED

Grafenauerjeva zbirka pesmi za otroke (Niko Grafenauer: Pedenjped, Mlada obzorja 10, Obzorja 1966) je pomembna poživitev slovenske otroške poezije. Morda bi o knjigi morali dati ustrezno sodbo tudi psihologi in pedagogi, praksa pa ji bo priznala nedvomno upravičenost.

Po Pavčkovih pesmih (predvsem mislim na Mačka na dopustu), po Kovičevi Franci izpod klanca je Grafenauerjev Pedenjped po letu 1945 časovno morda tretja pomembnejša knjižica pesmic za otroke, glede kakovosti pa za njima prav nič ne zaostaja. Pristnost in neposrednost novih pesmi temelji na otrokovi igri, čestokrat na njegovem razmišljanju, rojenem iz dolgočasje in osamljenosti, na otrokovem spoznavanju, sebe, okolja, novega vedenja in živalskega sveta. Res pa je tudi, da Grafenauer pri tem ni našel mnogo novih motivov, ampak je marsikdaj uporabil take, kot jih poznamo že iz Najdihojce, iz Župančičeve otroške lirike, tudi iz Utvinih Kraguljčkov in od drugod. Toda to snov je znal Grafenauer povedati na nov način, otroku današnje dobe verjetno bližji.

Pedenjped je osebnost, o tem ni dvoma. Zdi se nam sicer, da je marsikdaj osamljen, ker mu okolje posveča premalo pozornosti; zato se spakuje pred ogledalom, kar preveč tiči med knjigami, ki jih še ne zna brati, preveč hitro plane v trmo in jok in naredi preveč škode po hiši. Pedenjped res ni tisti nežni in pridni Ciciban, ki se morda kdaj ne umije ali pa si morda raztrga hlače; Pedenjped je mnogo bolj bojevito razpoložen. Pri vsem tem pa nam Pedenjped od Cicibana ni manj simpatičen, kajti v svoji neposredni otroškosti je enako ljubeč.

Grafenauerjeve verze za otroke odlikuje lepa ritmičnost s prijetnimi in neprisiljenimi rimami. Jezik je živ, današnji. Prijetne so besede, kot »pedenjsrajčka, pedenjhlāče, pedenjbratec, pedenjočka, pedenjura« in podobne. Med najbolj posrečene izraze sodi nedvomno glagol »našlikašlakati«. Pedenjped bratca draži s »šlik šlak« in pedenjbratec ga zatoži.

*»Pedenjočka prst izproži,
naglo sodi, nič ne čaka:
ta nagaja, oni toži,
kar oba našlikašlaka.«*

Ljubka beseda je razvrednotila telesno kazen in ji odvzela zastrašujočo pretnjo, pesmica pa je s tem samo še pridobila na vzgojni vrednosti. Podobnih primerov je mogoče navesti še več. Po drugi strani pa menim, da je Grafenauer ponekod nekoliko nekritično uporabil nekatere besede, ki jih sedemletni otrok (saj so menda njemu v prvi vrsti namenjene te pesmi) verjetno še ne more razumeti: *dvom, posvetovati se, postava* (= zakon), *aretirati, pogodba, študirati, diplomirati, torero, všečno, teorija, svetovljan, srenja, izvedenec* in morda še kaj.

Nedvomno Grafenauer zna zabavati otroka. Pripoveduje mu o tem, kar otrok sam doživlja in spoznava. Skupaj z otrokom se ponorčuje iz tožarjenja, obrekovanja, nesmišelnih sporov za nič, potepanja, veseljačenja itd. Pri tem zna s plastičnim izrazom ustvariti živahnost in prepričljivost. Tako v Svatbi pripoveduje o govorniku medvedu: »*Ploškanje mu jezik zveže / pa zato po jedi seže. / Ko naposled zopet zine, / mu iz ust lete drobtine: ...*«

Vendar pa v nekaterih pesmih živali kar preveč pljujejo in psujejo, tako da postane to že neprijetno in se zdi, da hoče pesnik učinkovati na preveč cenen način.

Najboljše pesmi v Grafenauerjevi zbirki so Dvojčka, Junak, Šlik šlak, Potuha, Biba leze biba gre, Zadrega, Abeceda, Učenjak, Svatba, Pregled in še katera, ki bodo, prepričan sem, kmalu znane premnogemu našemu pedenjpedu.

Knjigo je opremila in jo obogatila z ilustracijami akademska slikarka Lidija Osterc.

Borut Stražar

SLOVSTVENI DROBCI OB MÓRU JÓKAIJU

Lani je Pomurska založba izdala prevod Jókaijevega romana Zlati človek. Zdi se, da je razširjanje in utrjevanje slovensko-madžarskega kulturnega spoznavanja in sodelovanja to pot prišlo pod vpliv malce zastarelega slovstvenega okusa in je zategadelj seglo precej nazaj v madžarsko književno preteklost. Ta občutek namreč dobi bralec pri branju Zlatega človeka, povzročajo pa ga tudi ugodna doživlja ob branju sodobnega madžarskega romana Pokopališče rje, ki ga je leta 1963 objavil Endre Fejes, slovenski prevod (Jože Olaj) pa je predlanskim izdala prav tako Pomurska založba. Fejesov roman je v izvorniku doživel nove izdaje, kmalu je bil preveden v številne tuje jezike, bil je tudi dramatisiran in uprizarjan najprej v Budimpešti, kasneje pa še drugje. Že vse to kaže, da je bilo Fejesovo delo res zelo upravičeno in koristno prevesti v slovenščino. Končno potrjuje vtis zastarelosti, ki ga nudi Jókaijev roman, še dejstvo, da je prvi slovenski prevod Jókaijeve proze izšel že skoraj pred sto leti. V zapisku ob prevodu Zlatega človeka (Jože Filo, Mór Jókai v slovenščini, Dialogi II. 1967, št. 2, 87—89) namreč po naslovu in vsebini lahko sklepamo, da gre za prvi slovenski prevod Jókaijeve proze, kar pa ni res. Avtorju članka sicer ne moremo očitati, da tega ne bi vedel, saj se intenzivneje kot drugi danes ukvarja s slovensko-madžarskimi stiki. Ker pa gre za neraziskano območje naše kulturne preteklosti — spričo tega lahko pride do zmote — bi vendarle kazalo v Filovem zapisku ob navajanju številnih Jókaijevih prevodov v druge jezike opozoriti tudi na to, kaj je bilo Jókaijevega že doslej prevedenega v slovenščino.

Jókaija, za tisti čas zelo spretnega romansierja in tudi nemško beročim priljubljenega romantika, zasledimo v slovenščini namreč že leta 1871. Tedaj je v Letopisu Matice slovenske izšel prevod njegove proze Adamante. Delo je prevedel Lavoslav Gorenjec-Podgoričan, ki je tisti čas največ prevajal iz ruščine in češčine, a tudi iz madžarske književnosti (prim. J. Rotar, Slika kao oblik realističke novele, Radovi fil. fak. Zadar, Zv. 5, 1964, 193). Pa tudi kasneje se Mór Jókai vsaj še enkrat pojavi v slovenskem prevodu. V zbirki povesti Naš dom (zv. 5, Celje 1905, 70) je objavljen prevod Jókaijeve novele Karin (prim. tudi: Dr. Stanislav Kos, Bibliografsko kazalo k svetovni književnosti v slovenščini do leta 1962; Študijska knjižnica v Mariboru).

Z Jókaijem pa je povezan še en slovstvenozgodovinski drobec. Fran Maselj Podlimbarski je bil leta 1879 v Požunu (Bratislavi) na računovodskem tečaju za bodoče računovodske častnike. Po svojem nagnjenju je iskal stika s kulturnim in javnim življenjem tudi v slovaškem središču, kolikor so mu seveda dopuščale okoliščine. Tako je ob neki priložnosti poslušal Móra Jókaija, tedaj poslanca, ki je v Bratislavi imel javno predavanje. Maselj je ob tej priložnosti zapisal v beležnico: »'Lathato isten', to je 'vidljivi bog', je bil predmet govora, kateri je govoril Mór Jókai, sloveči madžarski romanopisec v mestnej dvorani. Govoril je o sebi, kako ga je rešil 'lathato isten' 48. leta sovražnih krogel...« (prim. Masljev dnevnik 11. 5. 1879, ms št. 1052 v NUK).

Na ta drobec je vredno opozoriti že zategadelj, ker bi ga (za razliko od prejšnjih dveh) le stežka našel, kdor se s Podlimbarskim ni imel priložnosti podrobneje ukvarjati in pregledati njegovih sedemintrideset drobno pisanih in sploh zanimivih beležnic. Zadnje leto je bilo nekaj več napisanega o slovensko-madžarskih stikih v preteklosti (npr. J. Filo ob Avgustu Pavlu), pa naj se tistemu dodajo še gornje vrstice.

J. Rotar